

LR SEIMO EUROPOS REIKALŲ IR SOCIALINIŲ REIKLAŲ KOMITETAMS

2014 m. lapkričio 17 d., Vilnius

DĖL NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ DALYVAVIMO 2014-2020 METŲ ES FINANSINĖS PERSPEKTYVOS ĮGYVENDINIME

APŽVALGA IR PASIŪLYMAI

Nacionalinė NVO koalicija, įvertinusi 2007-2013 metų Europos Sąjungos (toliau – ES) finansinės perspektyvos nevyriausybinių organizacijų (toliau – NVO) pasiekimų rodiklius bei atlikusi kitų institucijų parengtas analizes¹, teikia LR Seimui pasiūlymus, siekiant paskatinti geresnę 2014-2020 metų finansinės perspektyvos investavimo modelį Lietuvoje.

Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos (toliau – ESPP) įgyvendinime

2007-2013 metų struktūrinės paramos laikotarpio rezultatai rodo, jog nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas tvarkant viešuosius reikalus yra silpnas dėl įvairių tarpusavyje susijusių veiksnių:

- 1) nebuvo integruotos NVO stiprinimo programos;
- 2) NVO silpnai įtrauktos į sprendimo procesus;
- 3) jos nelaikytos lygiaverčiais partneriais;
- 4) nepakankami organizacijų gebėjimai ir ištekliai.

NVO dalyvavimas šiuo laikotarpiu vertintas dviem aspektais:

- ✓ NVO dalyvavimas įgyvendinant konkrečias ESSP veiksmų programas ir priemones;
- ✓ NVO sektoriaus dalyvavimas įgyvendinant ESSP partnerystės principą.

Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas įgyvendinant konkrečias ESSP veiksmų programas ir priemones

Daugiausia galimybių dalyvauti struktūrinėje paramoje NVO teoriškai buvo sudaryta Žmogiškųjų išteklių plėtros programoje. Iš 71 šios programos priemonės, NVO dalyvavimas numatytas 18 priemonių, iš kurių dalyvavo 11. Organizacijos taip pat galėjo dalyvauti 6 Ekonomikos augimo veiksmų programos priemonėse (dalyvavo 2) bei 8 Sanglaudos politikos skatinimo veiksmų programos priemonėse (dalyvavo 3). Pagrindinės organizacijų veiklos sritys - socialinės paslaugos, švietimas ir bendradarbiavimas su valstybės institucijomis.

Visose priemonėse dalyvavo apie 230 organizacijų (ne unikalūs dalyviai), kurioms skirta apie 300 mln. litų per visą 2007–2013 metų struktūrinės paramos įgyvendinimo laikotarpį. Visose priemonėse, išskyrus *Valdžios ir nevyriausybinių sektorių bendradarbiavimas ir partnerystė*, organizacijos konkuravo su kitais viešaisiais ir/ar privačiais subjektais.

Atsižvelgiant į tai, jog 2012 m. Registrų centro duomenimis Lietuvoje yra apie 26 tūkstančiai registruotų NVO, struktūrinėje paramoje dalyvavo labai maža nevyriausybinių sektoriaus dalis. Tai daugiausia nacionalinės organizacijos, turinčios pakankamų gebėjimų ir išteklių, taip pat religinės organizacijos, turinčios ilgametę patirtį socialinių paslaugų teikimo srityje.

¹ Viešosios politikos ir vadybos institutas “ES struktūrinės paramos rezultatyvumo ir poveikio viešojo valdymo tobulinimui vertinimas veiksmų programų prioritetų įgyvendinimo priemonių / projektų lygiu, 2014”; **Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras** “Nevyriausybinių organizacijų ir valstybinio sektorių bendradarbiavimas, 2014” studija.

Lyginant su verslo sektoriumi, kurio plėtrai ir stiprinimui numatytas atskiras prioritetas *Verslo produktyvumo didinimas ir verslo aplinkos gerinimas* bei atskiros priemonės Žmogiškųjų išteklių plėtros programoje, NVO sektoriui sudarytos dalyvavimo ESSP galimybės ir pasiekti rezultatai yra neproporcingai menki.

NVO sektorius nebuvo įtrauktas į *Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos* 4 prioriteto *Administracinių gebėjimų stiprinimas ir viešojo administravimo efektyvumo didinimas* priemones, skirtas tobulinti bendrąsias viešojo sektoriaus institucijų ir jų darbuotojų kompetencijas. Nevyriausybių organizacijų požiūriu nepagrįstas ir sprendimas priemonės *Bendradarbiavimo tarp valstybinio ir nevyriausybinių sektorių skatinimas* įgyvendinimą iš pat pradžių skirti išskirtinai Jaunimo reikalų departamentui prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

Kaip teigiama *Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos* 4 prioriteto *įgyvendinimo vertinime*, ministerijų vykdomi projektai bei projektai, susiję su įvairiomis valstybės viešosios politikos sričių įgyvendinimu, taip pat ir mokymo projektai, skirti bendrosioms kompetencijoms stiprinti prasčiau atitinka poreikius. Čia pat pastebima, kad, nors NVO ir dalyvauja atskiruose projektuose, trūksta jų integravimo į kitus aktualius projektus.

Penktajame šios programos prioritete, skirtame techninei paramai, nevyriausybiniams organizacijoms taip pat nenumatyta galimybių jame dalyvauti. Atsižvelgiant į ES partnerystės principo įgyvendinimą, šiame prioritete turi būti sudarytos sąlygos stiprinti NVO dalyvavimą paramos valdyme, didinti jų kompetencijas ir išteklius, gerinti bendradarbiavimo mechanizmą. (išsamiau žr. NVO sektoriaus dalyvavimas įgyvendinant ESSP partnerystės principą).

NVO dalyvavimą ES struktūrinėje paramoje riboja ir paraiškų rengimo bei projektų įgyvendinimo administracinė našta, taip pat ir keliamų reikalavimų sudėtingumas. Kaip teigiama *ES struktūrinės paramos administravimo sistemos efektyvumo vertinime*, konsultantų paslaugas pirkė 70 proc. privataus sektoriaus įmonių ir 56 proc. viešojo sektoriaus institucijų. Mažesnis paslaugų pirkimas institucijose siejamas su tuo, kad dalis (ypač didesnių) viešojo sektoriaus organizacijų projektams rengti ir (ar) prižiūrėti yra sukūrusius atskirus padalinius ar priskyrusius atskirus darbuotojus, organizacijose taip pat veikia viešųjų pirkimų padaliniai ir pan. Kaip ir verslo subjektai, NVO tokių išteklių neturi. Organizacijose vidutiniškai dirba 2-3 darbuotojai. Juo labiau nevyriausybinių organizacijų biudžetus daugiausia sudaro projektinės lėšos, todėl jau pačioje pirminėje ESSP projektų rengimo pakopoje, dėl nepakankamų žmogiškųjų ir finansinių išteklių jų konkurenciniai pajėgumai lyginant su kitais viešaisiais ir privačiais subjektais, yra ženkliai mažesni.

NVO konkurencingumą silpnina ir tai, kad paraiškų vertinimo bei atrankos procese vyrauja formalūs, išskirtinai *matematiniai* kriterijai, kurių taikymas neigiamai veikia kokybinį projektų atrankos aspektą. Turėdamos ribotus išteklius, organizacijos daugiausia vykdo mažesnės apimties projektus, kurie dažnai neatitinka priemonėse nustatytų kiekybinių kriterijų. Dėl prisitaikymo prie pastarųjų kenčia tiek projekto esmė, tiek ir veiklos turinys bei kokybė.

Kadangi pernelyg dideli reikalavimai projektams ir sudėtinga jų administravimo praktika yra menkai diferencijuojama pagal projektų dydį, NVO vykdomų mažų projektų administravimo sąnaudos yra neproporcingai didelės. Tai ir skatina NVO atribojimą dalyvauti ESSP projektų įgyvendinime, tiesiog renkantis valstybės projektų planavimo kelią per biudžetines įstaigas.

2014-2020 metų ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programoje nėra numatytos kompleksinės NVO įtraukimo ir stiprinimo programos, todėl kyla didelė rizika, kad nevyriausybinių organizacijų negalės deramai pasinaudoti struktūrine parama. Kaip parodė praėjusio laikotarpio patirtis, horizontalus NVO įtraukimas į įvairias priemones neužtikrina jų dalyvavimo. Norint, kad organizacijos būtų lygiaverčiai viešojo sektoriaus veikėjai kartu su verslo įmonėmis ir valstybės institucijomis, joms turi būti sudarytos vienodos konkurencinės sąlygos, t. y. numatytos integruotos priemonės NVO plėtrai ir stiprinimui taip pat, kaip ir valstybės bei verslo sektoriui tiek praėjusiu, tiek ir šiuo struktūrinės paramos laikotarpiu.

NVO sektoriaus dalyvavimas įgyvendinant ESSP partnerystės principą

Ir Europos Komisijos, ir Lietuvos partnerystės principą reglamentuojančiuose teisės aktuose pabrėžiama partnerių, ypač turinčių ribotus išteklius, įgalinimo svarba. Atsižvelgiant į tai, kad kai kuriems partneriams dėl jų nepakankamų žinių ir išteklių sudėtinga aktyviai veikti, Europos Komisija rekomenduoja valstybėms narėms ir vadovaujančiosioms institucijoms naudoti techninės paramos lėšas stiprinti partnerių, ypač savivaldos institucijų, ekonominių ir socialinių partnerių, NVO gebėjimus tam, jog jie galėtų visapusiškai dalyvauti ES struktūrinės paramos procese.

Ši parama gali būti skirta specialiems seminarams, mokymams, organizacijų tinklams kurti ir koordinuoti, išlaidoms, susijusioms su dalyvavimu programų įgyvendinime ir priežiūroje.

Nepaisant teisinio reglamentavimo, šio principo įgyvendinimas naujuoju paramos laikotarpiu turi nemažai trūkumų. Programavimo procese neužtikrintas veiksmingas NVO dalyvavimas:

- ✓ Surengti keli *ad hoc* vieši aptarimai su Finansų ministerijos, Socialinės apsaugos ir darbo, Švietimo ir mokslo ministerijomis, neužtikrinantys grįžtamojo ryšio;
- ✓ Atsakingos institucijos nėra įtraukusios organizacijų į darbo grupes ar komitetus;
- ✓ iki šiol vyraujanti partnerių dalyvavimo forma yra tik informavimas ir vieši aptarimai, nors, kaip parodė Partnerystės principo įgyvendinimo vertinimas²³, ir institucijų ir partnerių požiūriu, jos yra mažiausiai efektyvios.
- ✓ Paramos komisijoje dalyvauja tik trijų NVO atstovai ir jie atrinkti nesilaikant subsidiarumo principo;
- ✓ Nenustatyti konsultavimosi su partneriais ir rezultatų pateikimo terminai.
- ✓ Į Partnerystės sutarties partnerių sąrašą įtraukiami visi norintys, todėl jame yra per šimtą organizacijų (iš 118, nevyriausybinų tėra tik 7), tačiau lieka neapibrėžti visų šių partnerių dalyvavimo partnerystėje principai.

Rekomendacijos dėl 2014-2020 m. struktūrinės paramos optimizavimo, parengtos pagal studiją „Nevyriausybinių organizacijų ir valstybinio sektorių bendradarbiavimas“, 2014

Atsižvelgiant į NVO dalyvavimo praėjusio ir pastarojo laikotarpio ESSP įgyvendinimo procese trūkumus, siūlomi šie veiksmai, padėsiantys nuosekliai įtraukti sektorių į visą paramos procesą ir užtikrinsiantys jų visavertį dalyvavimą:

- ✓ Numatyti kompleksinę NVO įtraukimo ir stiprinimo programą paramos įgyvendinime.
- ✓ Užtikrinti NVO dalyvavimą Viešojo valdymo tobulinimo srityje, įgyvendinant 10.1.2 uždavinį *Padidinti viešojo valdymo procesų skaidrumą ir atvirumą (Skatinti antikorupcinių priemonių įgyvendinimą Lietuvos viešajame sektoriuje; Įgyvendinti iniciatyvas, skirtas informacijos prieinamumui piliečiams didinti ir valdžios duomenims atverti verslui; Skatinti viešojo valdymo institucijų konsultavimąsi su visuomene ir didinti jos dalyvavimo viešojo valdymo procesuose galimybes)*, skiriant ne mažiau kaip 50 mln. Lt NVO programos (fondo) sukūrimui.
- ✓ Užtikrinti NVO dalyvavimą decentralizuojant viešąsias paslaugas Viešojo valdymo tobulinimo srityje, įgyvendinant 10.1.3 uždavinį *Pagerinti visuomenei teikiamų paslaugų kokybę, didinant jų atitiktį visuomenės poreikiams (Kurti ir įgyvendinti visuomenei teikiamų paslaugų kokybės ir asmenų aptarnavimo gerinimo iniciatyvas)*.
- ✓ Sudaryti sąlygas NVO dalyvauti pagrindinėse viešųjų paslaugų teikimo srityse; taikyti organizacijoms pozityvios diskriminacijos principą, atsižvelgiant į silpnesnius organizacijų konkurencines galias, pavyzdžiui skelbiant atskirus kvietimus, sudarant išskirtines sąlygas kvietimuose ir/ar paraiškų vertinimo tvarką.
- ✓ Numatyti NVO atstovų gebėjimų dalyvauti paramos įgyvendinime stiprinimą, įskaitant mokymus (remiantis nustatytais poreikiais), užtikrinti finansinius jų dalyvavimo išteklius.

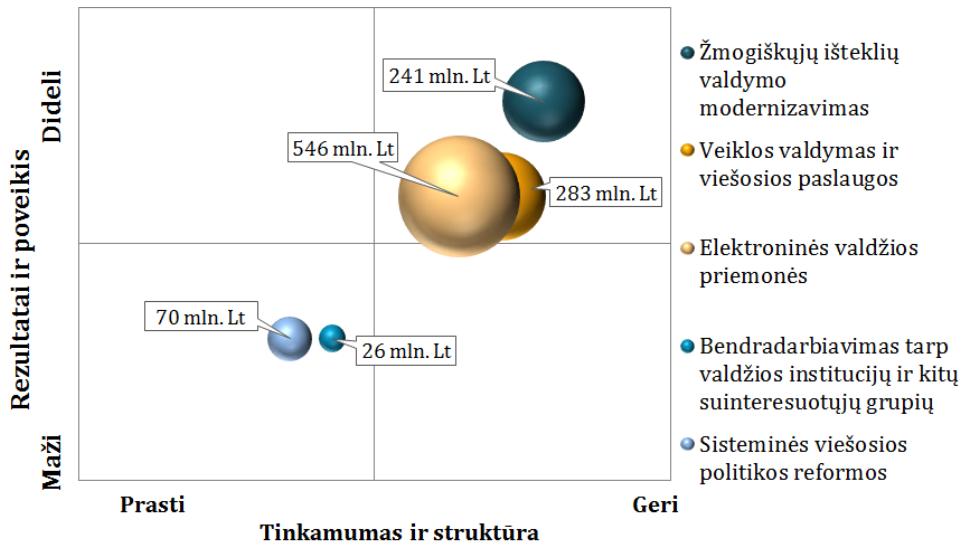
Taip pat, įgyvendinant ES partnerystės principą, siūloma:

- ✓ Įtraukti nevyriausybines organizacijas į visas institucionalizuotas partnerystės formas visuose lygmenyse (nacionaliniu, sektoriniu, teritoriniu) ir etapuose (programavimo, įgyvendinimo, stebėsenos bei vertinimo);
- ✓ 2014-2020 metų struktūrinės paramos komisijoje nustatyti proporcingą NVO sektoriaus atstovavimą socialinių ekonominių partnerių atstovavimo atžvilgiu;
- ✓ Laikytis subsidiarumo principo atrenkant NVO atstovu.

ES struktūrinės paramos rezultatyvumo ir poveikio viešojo valdymo tobulinimui vertinimas veiksmų programų prioritetų įgyvendinimo priemonių / projektų lygiu (parengė Viešosios politikos ir vadybos institutas LR Vidaus reikalų ministerijos užsakymu, 2014.)

Grafinis viešojo valdymo intervencijų grupių vertės apibendrinimas

Šaltinis: PPMI. Pastaba: apskritimo dydis atitinka atitinkamos viešojo valdymo intervencijos finansavimą.

Išvados ir rekomendacijos

Kaip teigiama vertinimo ataskaitoje, bendradarbiavimo srityje Lietuva atsilieka nuo Europos šalių vidurkio pagal įvairias iniciatyvas (pvz., piliečių chartijų ir standartų plėtra kol kas iš viso nebuvo vykdoma). Nors pirmasis Viešojo valdymo tobulinimo programos tikslas yra užtikrinti viešojo valdymo procesų atvirumą ir skatinti visuomenę aktyviai juose dalyvauti, šios programos veiksmų plane numatyta santykinai mažai priemonių ir veiksmų, kuriuos planuojama finansuoti naujuoju laikotarpiu iš ES investicijų.

Kadangi visuomenė dažnai su vykdomomis Vyriausybės ir kitų valdžios institucijų veiklomis nėra susipažinusi, jos nuomonę formuoja žiniasklaida, o ši dažniausiai pateikia tik neigiamus viešosios politikos ir valstybės valdymo aspektus. Šiam tikslui pasiekti būtina geriau informuoti visuomenę ir ją įtraukti į įvairius sprendimų priėmimo ir viešųjų paslaugų teikimo procesus. Norint, kad šis procesas būtų sėkmingai įgyvendintas, reikia įtraukti daug suinteresuotų subjektų – NVO, asociacijas ar kitas organizacijas.

Kadangi Lietuva labiausiai neatitinka Europos viešojo administravimo trajektorijų viešojo administravimo skaidrumo ir piliečių dalyvavimo srityje, reikia daugiau dėmesio negu 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu skirti šios krypties iniciatyvoms.

Dauguma viešojo valdymo intervencijų bus finansuojamos pagal 10 prioritetą Visuomenės poreikius atitinkantis ir pažangus viešasis valdymas. Nors viešojo valdymo intervencijas turi įgyvendinti valstybės ir savivaldybių institucijos bei įstaigos, kitos viešojo sektoriaus organizacijos, šiame procese turi dalyvauti ir NVO, ir socialinių partnerių organizacijos.

Įgyvendinti 23 projektai, skirti skatinti valstybinio sektoriaus bendradarbiavimą su privačiu ir nevyriausybinio sektoriais ir bendradarbiavimą tarp pačių centrinės valdžios institucijų bei įstaigų, turėtų sustiprinti administracinius gebėjimus. Tačiau galima teigti, jog bendradarbiavimo pobūdžio priemonių intervencijų logika nėra pakankama priemonių tikslams pasiekti ir poveikiui pasireikšti, nes bendradarbiavimo projektams trūko proaktyvių veiklų, kurios galėtų paskatinti bendradarbiavimo poreikį tiek pasiūlos, tiek paklausos aspektu.

Tyrime pabrėžiamas bendradarbiavimo tarp valdžios institucijų ir NVO koordinavimo stoka ir fragmentiškumas 2007-2014 m. ESSP įgyvendinime. Tarp ministerijų ir savivaldybių kyla bendradarbiavimo problemų, nes trūksta nuoseklios valstybinės NVO politikos. Jos neesant įgyvendinama daug pavienių nevyriausybinių organizacijų projektų. Pačios savivaldybės dažniausiai nurodo, kad yra linkusios bendradarbiauti su NVO, tačiau pabrėžia, jog tam trukdo nepakankamas savivaldybės ir NVO santykių reglamentavimas, pačios NVO nėra linkusios vienytis ir atstovauti savo interesams savivaldybėje. Galiausiai trūksta aiškios NVO ir savivaldybės bendradarbiavimo vizijos bei motyvuotos ir ilgalaikės tokio bendradarbiavimo strategijos savivaldybių lygmeniu. Visos šios bendradarbiavimo problemos būtų aiškiai ir tikslingai išspręstos, jei atsirastų valstybinė NVO politika. Taip pat koordinuoti bendradarbiavimo iniciatyvas trukdo tai, kad regioninės plėtros plane neatsispindi valstybinio planavimo būdu įgyvendinamos priemonės. Todėl pasitaikydavo atvejų, kai projektų įgyvendinimas ilgam būdavo sustabdomas. Tik greta vykdant regioninį ir valstybinį planavimą galima pasiekti sinergijos efektų ir išvengti dubliavimosi. Pačios savivaldybės taip pat pripažino, kad reikalingas didesnis projektų kompleksiskumas.

Viešojo sektoriaus bendradarbiavimo su nevyriausybinio sektoriu projektus dažniausiai inicijuoja viešosios įstaigos, NVO ar kitos organizacijos, kurių vienas iš tikslų yra kuo didesne apimtimi įsitraukti į viešosios politikos formavimą ir įgyvendinimą.

2010 m. atliktos galimybių studijos duomenimis, NVO ir savivaldybių bendradarbiavimo problemos kyla būtent dėl NVO nesugebėjimo valdžios institucijoms teikti siūlymus ir dėl menkų NVO gebėjimų atstovauti atitinkamoms visuomenės grupėms.

Tačiau dar svarbesnė problema – menkas savivaldybių politikų supratimas apie NVO ir nesuinteresuotumas jas įtraukti kaip galimus įvairių vietos valdžios veiklos sričių partnerius. Todėl kyla rizika, kad tokie veiklos rezultatai kaip rekomendacijos gali būti nepanaudojami ir neprisidėti priemonės tikslo pasiekimo. Sprendžiant iš fizinių rodiklių, viešojo sektoriaus bendradarbiavimo su NVO priemonės grindžiamos prielaida, kad reikia skatinti aktyvumą *iš apačios aukštyn*. Todėl trūksta tokių veiklų, kurios skatintų viešojo sektoriaus institucijų suinteresuotumą bendradarbiauti su nevyriausybinio sektoriu, nes tai pagrindinė išankstinė sąlyga, kuriai esant bus užtikrintas sukurtų produktų (tokių kaip tyrimai, metodikos, teisės aktų projektai) panaudojimas.

Pačios NVO pritaria, kad bendradarbiavimą su viešuoju sektoriu geriausia skatinti NVO atstovus įtraukiant į vietos valdžios paslaugų strateginio plano kūrimo procesą, todėl 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu NVO įtraukimą rekomenduojama įgyvendinti horizontaliai. Savivaldybės turėtų būti suinteresuotos konsultuotis su NVO dėl socialinių paslaugų teikimo, nes valstybė gali teikti socialines paslaugas tik tuo atveju, jeigu tokių paslaugų negali teikti NVO. Kadangi NVO gebėjimai teikti konkrečias kokybiškas paslaugas yra silpni, savivaldybės kartu su NVO turėtų nuspręsti, kuriose srityse galėtų bendradarbiauti, o ES struktūrinių fondų lėšos galėtų būti skirtos NVO mokymams, kaip suteikti konkrečias paslaugas. Taigi vykdytos veiklos neleidžia iki galo pasiekti efektyvaus valdžios ir nevyriausybinių sektorių bendradarbiavimo ir partnerystės.

2007–2013 m. laikotarpiu nebuvo aiškiai apmąstytas bendradarbiavimo su NVO mechanizmas, todėl nebuvo sukurti institucionalizuoti bendradarbiavimo mechanizmai. 2007–2013 m. nebuvo skirta dėmesio NVO įtraukimui teikiant socialines paslaugas ir pagalbą. Tai galima paaiškinti silpnais NVO gebėjimais teikti konkrečias kokybiškas paslaugas. Pačios NVO yra už tokią socialinių paslaugų teikimo sistemą, kai sudaromos vienodos konkurencijos sąlygos visiems rinkos dalyviams: tiek biudžetinėms įstaigoms, tiek NVO ir verslo įmonėms. Taigi 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu priemonę, skirtą gerinti vietos įsidarbinimo galimybes ir didinti bendruomenių socialinę integraciją, išnaudojant vietos bendruomenių, verslo ir vietos valdžios ryšius, rekomenduojama planuoti konkursiniu būdu.

Viešojo valdymo atvirumo ir skaidrumo srityje, kur 2007–2013 m. laikotarpiu buvo skirta santykinai mažai ES struktūrinės paramos lėšų viešajam valdymui tobulinti, labiausiai pasiteisino bendri valdžios institucijų, savivaldybių ir NVO projektai (pvz., integruotos jaunimo politikos srityje). Naujuoju laikotarpiu rekomenduojama finansuoti kovos su korupcija, informacijos prieinamumo ir konsultacijų su visuomene iniciatyvas. Dėl bendradarbiavimo projektų tęstinumo rizikos pabaigus įgyvendinti NVO vykdomus pasiūlytus projektus reikalinga įvertinti jų naudą ir poveikį valstybės valdymui ir viešųjų paslaugų teikimui. Naujuoju laikotarpiu reikalinga NVO ir socialinius partnerius į viešojo valdymo intervencijų įgyvendinimą įtraukti ne per atskiras priemones, o per šių organizacijų ir viešojo valdymo institucijų bendradarbiavimo projektus, įgyvendinant viešojo valdymo proceso skaidrumo ir atvirumo, viešųjų paslaugų teikimo ir kitas priemones (projektus atrenkant ne tik planavimo būdu, bet ir per projektų konkursus ar tęstinę projektų atranką). Šioje srityje pažymėtina, kad pagal kitus naujosios veiksmų programos prioritetus bus finansuojamos iniciatyvos kitose valdymo srityse, kur numatomas NVO ir vietos bendruomenių įtraukimas į viešųjų paslaugų teikimą (ypač išskirtina socialinės globos deinstitucionalizacijos iniciatyva, už kurią atsakinga SADM).

Rekomenduojama įgyvendinti iniciatyvas, per kurias būtų vykdomi bandomieji viešųjų paslaugų centrų projektai, kuriami viešųjų paslaugų standartai, rengiamos piliečių chartijos ir stiprinama kokybiško asmenų aptarnavimo kultūra viešojo sektoriaus organizacijose. Svarbu kaip įmanoma labiau į tokių iniciatyvų veiklą įtraukti pačių institucijų / įstaigų darbuotojus, taip pat NVO atstovus bendrai sudarant, teikiant ir vertinant viešąsias paslaugas (*angl.co-decision, co-provision, co-evaluation*).

Be to, siūloma finansuoti bendrai vykdomas valstybės ir savivaldybių institucijų ir NVO įgyvendinimas intervencijas, daugiau dėmesio teikti viešojo valdymo procesų skaidrumo ir atvirumo, taip pat geresnio reglamentavimo intervencijoms.

Siekiant stiprinti institucijų bendradarbiavimą, rekomenduojama:

- ✓ Tobulinti teisinį reglamentavimą dėl piliečių įtraukimo į sprendimų priėmimą.
- ✓ Tobulinti, kurti ir išbandyti viešojo valdymo institucijų konsultavimosi su visuomene mechanizmų pagal parengtą metodiką (pvz., per NVO, vietos bendruomenes ar interaktyvias mobiliąsias aplikacijas).
- ✓ Rengti viešinimo kampanijas apie visuomenės galimybes dalyvauti sprendimų priėmimo procese.
- ✓ Tobulinti, kurti ir išbandyti egzistuojančias priemones ir naujus viešojo valdymo institucijų konsultavimosi su visuomene mechanizmus pagal parengtą metodiką (pvz., per NVO, vietos bendruomenes ar interaktyvias mobiliąsias aplikacijas).

Nacionalinės NVO koalicijos² vardu,

Martinus Žaltauskas
Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centro direktorius

² 2014 m. spalio mėn. 16 d. didžiausios Lietuvoje veikiančios skėtinės nevyriausybinių organizacijos (toliau - NVO), vienijančios įvairiose viešosios politikos srityse veikiančias NVO, pasirašė asociacijos sutartį, pagal kurią įsipareigojo veikti kartu stiprinant nevyriausybinių sektorių, plėtojant pilietinę visuomenę bei įgyvendinant Lietuvos Respublikos Nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymą. Asociacijos sutartį pasirašė vienuolika skėtinių įvairiose srityse Lietuvoje veikiančių NVO, kurios vienija per 1500 nevyriausybinių organizacijų ir kurių veikloje narystės pagrindu dalyvauja daugiau kaip 500 tūkstančių šalies gyventojų. <http://www.3sektorius.lt/nisc/nacionaline-nvo-koalicija/koalicijos-nariai/>